

A mai napig azt mondom, hogy jó illatú "büdös cigány" vagyok

V. Nagy Viktória, itthon@hetivalasz.hu

9. évfolyam 32. szám, 2009.08.06

"Mindig azért dolgoztam, hogy a cigányokat pozitívan ítéljék meg" - mondja Varga Gusztáv, aki a Kalyi Jaggal a világ minden részére eljuttatta a cigány népzene, nemzeti és kulturális örökségét, hozott létre, és - érettségi tétellé vált - rockoperát is írt, amit augusztus 8-án Szentendrén mutatnak be.

- A Kalyi Jagot tudatosan alapították meg 1978-ban, vagy csak sodródtak az eseményekkel: a táncmozgalommal és a magyar népzene felvirágzásával?

- A legfőbb célunk az volt, hogy bemutassuk az autentikus roma falusi folklórt, a cigány kultúra sokszínűségét. Egy korábbi párhátározat szerint a túlzott összefogást megelőzendő a cigányságot - bár voltak lakásaik, házaik - a falvak szélére telepítették, akik így a társadalom periferiájára szorultak. Ennek ellenére a romák úgy gondolták, hogy egy nemzeti és kulturális program keretében össze kéne fogniuk, az ötletek pedig leginkább a Szabolcs-Szatmárból Budapestre ingázó "fekete" vonaton kovácsolódtak egyggyé. A fővárosban a 70-es évek közepén sok klub működött, előben szolt a Bikini, az Omega, az Illés. Akkoriban popzenész voltam, és

egyre többet gondoltam rá, hogy jó lenne roma klubokat szervezni. Nem voltam egyedül, más roma értelmiségiek, köztük Choli Daróczi József, Daróczi Ágnes vagy Bársony János is így érzett.

- Miért nem maradt popzenész?

- A népművelést eredményesebbnek hittem, de közben történt egy törés bennem. A tudósok ugyanis mindenáron meg akarták magyarázni, hogy a cigányság nem egységes népcsoport, nem egy kultúrából való. Elhatároztam, hogy bebizonyítom: téves az állításuk.

- A Kalyi Jaggal?

- Előbb a Romani Jag jött '77-ben, amivel fél év alatt az összes fővárosi munkásszállót bejártuk - a legtöbb vidéki roma ilyen helyen lakott. Az volt a gond, hogy a koncerteken mindenki, aki énekelni, zenélni tudott, a színpadon termett, volt, hogy negyvenen álltunk a pódiumon. Egyik este aztán úgy döntöttem, ideje véget vetni a csetepaténak, és létrehozni valamit, ami tudásban is, zenében is mérhető, és stílusa van. Akkor alakult meg a Kalyi Jag.

- Elementáris erővel robbantak a folkéletbe, a következő évben a Népművészet Ifjú Mesterei lettek.

- Emlékszem, nagy vihart kavart a magyarok és a romák között is, amikor megjelent az újságban a kép, amint Pozsgay Imre átadja a kitüntetést. Mindenki arról beszélt, hogy a cigányok nagydíjat kaptak. 1980-ban hivatásos előadóművészek lettünk, '81-ben pedig már itt volt a BBC, és filmet forgatott rólunk. De a lényeg az volt, hogy mindenhová hívtak játszani. Munka mellett szerveztem az együttes életét, este pedig felléptünk. Útlevelet nem kaptunk, de nem volt gond, mert helybe jöttek az angolok, a hollandok, a franciák, a kanadaiak, és mindenki, aki látni-hallani akart minket. Két éven belül az egész világ ismerte a nevünket, anélkül, hogy a lábunkat kitettük volna az országból.

- Mi volt a siker titka?

- A kitartás, de főleg az kellett, hogy szeressük, amit csinálunk, és olyan értéket mutassunk meg, ami hiánycikk, amire szükség van. Közvetlenül a megalakulásunk után nyolcvan együttes született, a romák próbálták újra tanulni a kultúrájukat, a nem romák pedig megtanulni a nyelvünket. A zenénk eljutott a magyar táncházakba, ahol tízezrek tanulták a dalainkat, táncainkat.

- Komoly segítség volt, hogy fölgyűjtötték a cigány dallamokat.

- Elsőként vállaltuk a cigány dalok anyanyelvi bemutatását. Gyűjtöttünk Magyarországon, a Kárpát-medencében, Ázsiában, Amerikában, mindenhol, ahol jártunk, de egy idő után sokfelé csak Kalyi Jag-dallamokba botlottunk. Bari Károly költő barátom mondta is, hogy jó lenne, ha megszűnnénk úgy húsz évre, hogy megtisztuljanak a területek a szerzeményeinktől... Megalakulásunkkor minden a táncházmozgalom körül forgott, a dalaink is ennek megfelelően íródtak. Közben a cigány kultúra új megvilágításba került, értékévé vált, és mindenki számára

fogyasztható lett.

- Meg kell felelni a mai fogyasztói igényeknek és az új stílusoknak?

- A népi elemekkel gazdagított autentikus műfajoknak sokkal nagyobb az értékük, mint a divatzenének, noha utóbbiból könnyebb megélni. Mi mindig ellenálltunk annak, hogy a kultúránkat aprópénzre váltsuk, hogy kiszolgáljuk a divatot. Jól tette annak idején Bartók, Kodály és mások, hogy rögzítették a dalokat, és jól teszi a Muzsikás, a Budapest Klezmer Band, a Kalyi Jag és a többiek, hogy szigorú értékrend szerint állítják össze a repertoárjukat.

- De miért volt szükség a Roma legenda című rockoperára?

- Mindig izgatott a népem eredete, múltja, hogy kik is vagyunk valójában. Olyan művet akartam írni, ami érvényteleníti azokat a teóriákat, melyek szerint a cigányság csak egy "vándorló és rabló" nép. Kutatni kezdtem a történetét, és annak a lehetőségét, hogyan lehetne megmutatni, hogy miért is indult útnak ez a nép. 1997-ben és '99-ben Indiában anyagot gyűjtöttem, amiből olyan mű született, ami hűen ábrázolja a cigányság történelmét, vándorlásának útját, kulturális sokszínűségét. Amikor 2005-ben bemutattuk a Roma legendát, néhányan azt mondták, a cigányság nem érett meg rá, hogy történelmet írjon. Szerintem nemcsak megérett, de meg is érdemi. Mindig azért dolgoztam, hogy a cigányságot és a többi nemzetiséget is pozitívan ítéljék meg, és úgy gondoltam, sokat segíthet, ha megismerik a romák igazi történetét.

- Ezért alapított iskolát is?

- Ez a törekvés folyamatosan alakult ki bennem. A rendszerváltás évében megalapítottam a Nemzetiségi Népzene és Néptánc Gálát, aztán '92-ben a határon túli magyarok gáláját. A Kalyi Jag Roma Művészeti Egyesület 1991-ben, a roma nemzetiségi szakiskola '93-ban jött létre. Utóbbiból ma három működik - Budapesten, Miskolcon, Kalocsán -, és '94-ben felnőttoktatási intézmény nyílt Borsod-Abaúj-Zemplénben.

- Három embernek is elég lenne, amit vállal, miközben a magyar-cigány ellentét soha nem látott méreteket ölt. Megéri a fáradságot?

- A cigányság és nem cigányság közötti ellentétek szítása tudatosan kreált politikai manőver, amitől mindig távol tartottam magam, mert bennem két ember lakozik: egy művész és egy igazi magyar ember. A sokszor hangoztatott integrációban nem látok kiutat. Mert ha én megtanultam a magyar nyelvet, ismerem a magyar történelmet és irodalmat, akkor hová is kellene beilleszkednem? Az iskoláink nem az integrációt szolgálják, hanem lehetőséget adnak, hogy minél többen tudáshoz jussanak. Akik éhesek rá, jöjjenek, tanuljanak. A magyar tananyag mellett például roma történelmet és nyelvet.

- És jönnek?

- Tizenöt év alatt közel négyezer diákunk volt, most évi 700-750 van, 70 százalékuk roma, 30 nem. Ez az egyetlen roma nemzetiségi intézmény, amelyik vállalja, hogy a társadalom számára értékes polgárokat nevel, akik egyetemen, főiskolán tanulnak tovább. Az iskoláinkat és a

programot példaértékűnek tartják az Európai Unióban is.

- A saját életében volt, amikor gondot okozott a cigánysága?
- Soha nem éreztem, hogy más lennék. A mai napig azt mondom, hogy jó illatú "bűdös cigány" vagyok. Ha pedig olyan társaságba kerülök, ahol megbántanak romákat, otthagynom őket.
- És amikor azt hallja, hogy magyarok és cigányok ölik egymást?
- Meggyőződésem, hogy az ellentétet a média szítja, és azok, akik el akarják vonni a figyelmet a sokkal komolyabb gondokról. Ma, amikor sok éhes ember van az utcán, könnyű bűnbakot keresni, rámutatni valakire, és azt mondani: miatta vagy éhes, munkanélküli, utáld, amiért bemegy az önkormányzathoz és segítyt kap. A megoldás az oktatásban van, egymás értékeinek megismerése és átadása a legfontosabb feladat.
- Ami a Roma Oktatási és Kulturális Központtal könnyebb lenne.
- A rendszerváltás után minden kormány napirendre vette a központ ügyét, majd törölte, mondván: "a cigányság megosztott". 2005-ben kidolgoztam a Kincsesközpont programot, aminek az egyik "lába" egy szociális bank létrehozása volt, de a kormány azt mondta, ennek nincs jövője. Amikor Mohammed Junus 2006-ban a szegények bankáraként Nobel-békedíjat kapott, a miniszterelnök rögtön támogatta a tervemet, majd kiszolgáltatta a Bankszövetségnek... A Kincsesközpont másik fő eleme, hogy az ország hét régiójában foglalkoztatási és kulturális intézmény jönne létre romáknak és nem romáknak.
- Mi kellene, hogy elkészüljön?
- Mindent meg lehet csinálni, csak akarat és pénz kérdése. Én a nulláról indultam, amikor megalapítottam az iskolát, de úgy éreztem, hogy ha az Almássy téren kódorgó cigánygyerek nem tanulhat, az a lelken fog száradni

*

Beszélgetés Varga Gusztávval

http://www.katolikusradio.hu/?m_id=4&m_op=view&id=13&sessid=KjEyMjEzODY2MTI1Njk3NzA4MjQ5OTM0MQ%3D%3D

Meghívó

általános adatok

A csütörtökön és szombaton reggel jelentkező Meghívó értékelvű válogatás sok zenével a legfontosabb hazai és határainkon túli kulturális programok közül. A Meghívóra - az egyházmegyék kulturális eseményei mellett - könyvbemutatók, múzeumi hírek, mozi- és tv-műsorajánlatok, hangverseny előzetesek, színházi események kerülnek fel. Szívet, lelket gyönyörködtető emberi alkotásokra szeretnénk felhívni hallgatóink figyelmét műfaji határok nélkül. Művészvendégeink szívesen látogatnak el stúdiónkba, s mi örömmel mutatjuk be őket a Meghívóban.

Adásidő: minden héten szombaton 8:00-kor

Legutóbbi műsorok: 2009. 10. 31. szombat 8:00 Meghívó
kulturális programajánló. Szerkesztő: Gerbei Anita